

Halmazható fájlrendszerek készítése

Mostantól újírás nélkül is új képességekkel bővíthetjük kedvenc fájlrendszerünket.

Fájlrendszert, de egyáltalán bármilyen rendszermagkódot írni meglehetősen nehéz feladat. A rendszermag összetett környezet, ahol egyetlen apró hiba is végzetes adatvesztéshez vezethet. A fájlrendszerek a felhasználói alkalmazások szemszögéből nézve átlátszó, egyszerű adatelérési felületet kínálnak, így a fejlesztők állandóan új képességekkel szeretnék bővíteni a fájlrendszereket. E cikkben gyors útmutatást adunk, ami alapján bárki anélkül adhat hozzá új képességeket meglévő fájlrendszeréhez, hogy rendszermag vagy fájlrendszertudor lenne.

Szóval szeretnél fájlrendszerfejlesztő lenni?

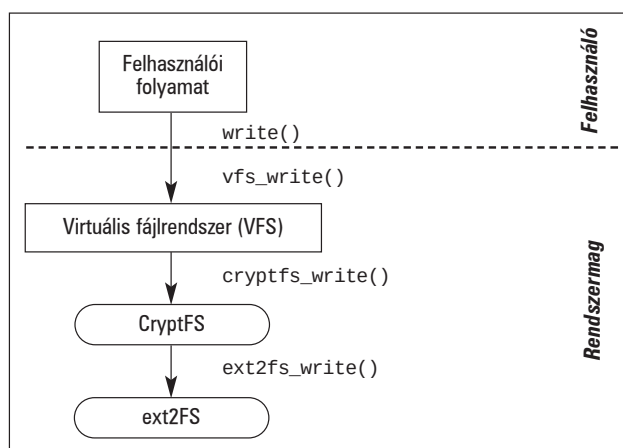
A Linux több hasonló fájlrendszertípust is támogat: lemezes fájlrendszerek, hálózati fájlrendszerek stb. Egy hatékony és megbízható fájlrendszer kifejlesztése éveket vesz igénybe, és ha egyszer végre üzembiztosan fut, nem szívesen tennénk tönkre új szolgáltatások beiktatásával. Ezenkívül a fájlrendszerek karbantartói igen ritkán fogadnak el új képességeket vagy fejlesztési foltokat üzembiztos fájlrendszerükhöz. Így aztán egyáltalán nem meglepő, hogy a jelenleg használatos legnépszerűbb fájlrendszerek évek óta szinte semmit nem változtak. Tegyük fel, hogy egy egyszerű titkosító fájlrendszert szeretnénk készíteni, ami valamilyen előre megadott kulccsal titkosítja az adatot. A különféle kódolásokhoz könnyedén megszereshetjük a hordozható C-kódot. Ezután a rendszerbe kell illesztenünk az adatvermet kódoló és dekódoló hívásokat. Elméletileg a feladat egyszerű: az írási rendszerhívásokból érkező összes adatot – mielőtt a lemezre írnánk – titkosítjuk, a lemezről érkező adatokat pedig visszafejtjük, még mielőtt a rendszerhívást kiadó folyamatnak visszaadnánk.

Ha módosításról van szó, az ember első gondolata az, hogy lemásolja az `ext2` 5000+ soros forráskódját, áttanulmányozza, majd beilleszti a kódolórészeket. De inkább álljunk ellen a készítésnek, és ne másoljunk le egy egész fájlrendszert. Igaz ugyan, hogy mindössze 5000+ sorból áll, de a rendszermagkódot legalább egy nagyságrenddel bonyolultabb fejleszteni, mint a felhasználói szintű programokat. Még ha végül sikerül is kódoló eljárásainkat beilleszteni a megfelelő helyre, rá kell ébrednünk, hogy időnk nagy részét tanulmányozással töltöttük, s végül csak néhány helyen szúrtunk be pár sornyi kódot. És mit kaptunk eredményül? Egyetlen, titkosítással kibővített `ext2` fájlrendszert. Mi történik, ha a titkosítót inkább NFS fájlrendszerrel vagy valamely másik rendszer alatt szeretnénk használni a számtalan Linux-fájlrendszer közül?

Egymásra épülő fájlrendszerfejlesztés

A Linux, akárcsak a legtöbb operációs rendszer, két részre bontja a fájlrendszerkódot: vannak belső részei (`ext2`, NFS stb.), és van egy általános célú rétege, amit virtuális fájlrendszernek neveznek (VFS). A VFS réteg a rendszerhívások és a belső fájlrendszerek között helyezkedik el. A VFS célja egységes elérést biztosítani a különböző fájlrendszerekhez, elrejtve azok pontos részleteit. Amikor a fájlrendszerek betöltődnek a rendszermagba, beállítanak néhány függvénymutatót (OO-szóhasználat szerint metódust), amiket azután a VFS

használhat. A VFS általában ezeket a függvényeket hívogatja, mit sem sejtve arról, hogy pontosan milyen fájlrendszerek függvényei jelennek a mutatók mögött. Például az `unlink` rendszerhívás a `sys_unlink` szolgáltatáshívássá alakul, és meghívja a `vfs_unlink` VFS-függvényt, ez azután a feltelepített mutató alapján elindítja a fájlrendszerfüggő függvény-mutatót: `ext2` esetében ez az `ext2_unlink` lesz, NFS esetében az `nfs_unlink`, más fájlrendszerek esetében pedig a számukra megfelelő függvényt. Ebben a cikkben a fájlrendszer függvénymutatókat a `->` jellel fogjuk jelölni, a következő formában: `->unLink()`.

1. ábra Példa a halmazható titkosító fájlrendszerre

Mivel mi a titkosító fájlrendszerünket gyorsan szeretnénk fejleszteni, a következő szállíógét alkalmazzuk: „A számítástechnikában egy újabb közvetítő szint felvételével minden feladat megoldható.” Szerencsére a Linux VFS lehetővé teszi, hogy a VFS és egy másik fájlrendszer közé újabb fájlrendszert szúrjunk be. Az 1. ábra egy ilyen, CryptFS nevű halmazható (stackable) titkosító fájlrendszert mutat be. A CryptFS-t azért nevezzük halmazhatónak, mert egy másik fájlrendszer (`ext2`) tetejére pakoljuk rá. A VFS réteg a `CryptFS ->write()` függvénymutatóját (`cryptfs_write`) hívja meg; a `CryptFS` titkosítja a felhasználói adatokat, fogadja, majd továbbadja az alatta elhelyezkedő `->write()` függvénymutatónak (`ext2_write`). A halmazható fájlrendszerek általában önmagukban is állhatnak, és bármilyen már létező fájlrendszert hordozó befűzési pont fölé felrakhatók; ez annyit jelent, hogy (halmazható) fájlrendszerünket csak egyszer kell kifejlesztünk, és az valamennyi helyi (alacsonyszintű) fájlrendszeren (`ext2`, NFS stb.) működni fog. Továbbá a Linux 2.4.20-astól kezdve, a halmazható fájlrendszerek távoli NFS-ügyfelekre is biztonságosan átvihetők (az `nfs-utils-1.0` vagy újabb változat segítségével).

Hogyan működik a halmazható fájlrendszer?

A halmazható fájlrendszer alapszolgáltatása műveletet és értékeket átadni a lejjebb található fájlrendszernek. Az alábbi

kódkivonatban bemutatjuk, hogyan kezeli a WrapFS nevű, egyszerű, valóságos feladat nélküli adattovábbító fájlrendszer az `->unlink()` műveletet:

```
int wrapfs_unlink(struct inode *dir,
                  struct dentry *dentry)
{
    int err = 0;
    struct inode *lower_dir;
    struct dentry *lower_dentry;

    lower_dir = get_lower_inode(dir);
    lower_dentry = get_lower_dentry(dentry);

    /* pre-call code can go here */
    err = lower_dir->i_op->unlink(lower_dir,
                                lower_dentry);
    /* post-call code can go here */

    return err;
}
```

Amikor a VFS szeretne letörölni egy fájlt a WrapFS fájlrendszerről, meghívja a `wrapfs_unlink` függvényt, és átadja a törölni kívánt fájl tartalmát könyvtár fájlleíró (inode) adatát (`dir`), valamint a törölni kívánt bejegyzés nevét (a `dentry` belsejében található).

Minden egyes fájlrendszer nyilvántart néhány szükséges objektumot, például fájlleíró-azonosítókat, könyvtárbejegyzéseket, könyvtárneveket és nyitott fájlkat. Amikor halmazt alkalmazunk, akár több objektum is jelölheti ugyanazt az állományt – csak éppen különböző rétegeken. Például a ábrán látható CryptFS lehet, hogy fenntart egy könyvtárbejegyzés-(`dentry`) objektumot a fájlnevet nyílt szöveges változával feltöltve, míg az `ext2` ugyanennek a névnek a kódolt változatát tárolja egy másik könyvtárbejegyzésben. Amennyiben a halmazható fájlrendszer igazán átlátszó akar maradni a VFS és a többi fájlrendszer számára, kénytelen minden szinten több objektumot is fenntartani.

Ez az oka annak, hogy a `wrapfs_unlink` első dolga a megkapott értékek alapján megkeresni az adott objektumhoz tartozó könyvtárbejegyzés fájlleíróját az egy szinttel lejjebb befűzött fájlrendszeren. Ezek a `get_lower_*` függvények lényegében a WrapFS objektumok (létrehozásakor kitöltött) saját mezőiben található, előre tárolt mutatókat követik. Az alsóbb objektumok beazonosítását követően megkezdődhet a halmazás lényegi része. Meghívjuk az alacsonyabb szinten található fájlrendszer `->unlink()` függvénymutatóját az alacsonyabb szinten elhelyezkedő könyvtár fájlleírója alapján, és átadjuk a két alacsonyabb szintű objektumot.

A WrapFS teljes értékű nullréteg (vagy loopback) fájlrendszer, ami egyszerűen (és minden módosítás nélkül) csak műveleteket és objektumokat közvetít a VFS és az alul elhelyezkedő fájlrendszer között. Sajnos azért mégsem olyan könnyű dolog megírni a WrapFS-t, ugyanis az alsó fájlrendszerrel szemben VFS-ként kell viselkednie, ugyanakkor a Linux igazi VFS-rétege számára alsóbb fájlrendszernek kell látszania. Ez a kettős szerep a kulcsok, hivatkozásszámlálók és a memóiafoglalás óvatos használatát követeli meg. Szerencsére valaki volt olyan jó, és előre elkészítette, valamint fenntartja nekünk a WrapFS-réteget. A WrapFS-réteget nagyszerűen fel tudjuk használni mintaként, ha módosításokat vagy új szolgáltatásokat szeretnénk megvalósítani.

Nekirugaszkodás

Most már világos, hogyan működik a halmazás, de mi a következő lépés? Először is keressük meg azokat a helyeket a WrapFS-ben, ahová a saját kódunkat beilleszthetjük. Az imént bemutatott `wrapfs_unlink` kódhoz visszatérve három ilyen helyet találunk, az alsóbb szintű `->unlink()` függvénymutató előtt, után vagy helyett.

1. Előhívás: kódunkat beilleszthetjük az alacsonyabb szintű `->unlink()` hívás elé. Például ellenőrizhetjük, hogy a felhasználó fontos fájlt akar-e törölni, és ha igen, megakadályozhatjuk:


```
if (strcmp(dentry->d_name.name,
          "vmlinuz") == 0)
    return -EACCES;
```
2. Hívás: az egész hívást is helyettesíthetjük. Például a fájl törlése helyett esetleg csak át akarjuk nevezni valamilyen egyszerű kis visszafordítható (undo) fájlrendszer részeként (valószínűleg mindannyian találkoztunk már a véletlenül kiadott `rm -f` parancsok hatásával).
3. Hívás után: itt az alsóbb fájlrendszerből visszatérő főművelet után tudunk egyéb műveleteket végrehajtani. Tegyük fel, hogy egy rossz szándékú felhasználó törölni akarja a `/etc/passwd` fájlt, de a Unix jogosultsági rendszere ezt megakadályozza. A rendszergazda naplózni szeretné (a `sys logd` segítségével) az ilyesfajta eseményeket:


```
if (err == -EACCES &&
      strcmp(dentry->d_name.name,
          "passwd") == 0)
    printk("uid %d tried to delete passwd",
        current->fsuid);
```

A `current` mindig az éppen futó folyamat mutató általános hatókörű (global) változó, az `->fsuid` pedig e folyamat azonosítója, amit a fájlrendszerek felhasználhatnak.

A fenti és az ezután következő példákat némileg leegyszerűsítettük, hogy a lényegi részek jobban láthatók legyenek, és kevesebb helyet foglaljanak. Például a `d_name.name` összevont nem null végződésű (null terminated), így megfelelő hosszúságú `memcpy` utasítást kellene használni; illetve annak ellenőrzésére, hogy a `dentry` által megjelölt fájl valóban a `/etc/passwd` állomány, meg kellene néznünk, hogy valóban ez a fájlrendszer-e a gyökérrendszer, vagy a `d_path()` segítségével meg kellene vizsgálnunk az abszolút elérési utat. A 2.4.20 alatt kipróbált teljes példákat a FiST-honlapon, illetve a 48-as CD Magazin/FiST könyvtárban találjuk meg (☞ <http://www.cs.sunysb.edu/~ezk/research/fist>).

Ki felügyeli a kukkolókat?

A Unix megpróbálja védelmezni a fájlkat a jogosulatlan felhasználóktól. Amikor a felhasználó olyan fájlt akar megnyitni, amire nincs jogosultsága, a Unix azon nyomban egy „jogosultság megtagadva” hibaüzenetet ad vissza. Néhány felhasználó szeret mások állományai között nézelődni, néha kifejezetten olyan fájlkat keresve, amik véletlenül maradtak védetlennel, vagy megpróbálja kitalálni az esetleg létező fájlneveket valamelyik nem kereshető könyvtárban. Sajnos, mégha ezek a kukkolók nem is járnak sikerrel, az áldozatok többnyire nem sejtik, hogy ilyen jellegű próbálkozás történt.

Az egyik leggyakrabban használt fájlrendszer művelet a `->lookup()`, ami a rendszer minden egyes fájlnevéhasználatára során meghívódik. A rendszermagnak át kell alakítani a nevet (a karaktersorozatot) a tényleges VFS-objektum azonosító-

vére, vagyis inode, dentry vagy fájl alakba. Hogy kiszűrjessük a kukkoló felhasználókat, a következő kódot illesztettük a `snoopfs_lookup` vagy `snoopfs_permission` eljárásokba, közvetlenül az alsó fájlrendszer `->lookup()` hívása után:

```
if ((err == -EACCES ||
    err == -ENOENT) &&
    dir->i_uid != current->fsuid &&
    current->fsuid != 0)
    printk("snoop uid=%d pid=%d file=%s",
        current->fsuid, current->pid,
        dentry->d_name.name);
```

Megvizsgáljuk az alsóbb fájlrendszer `->lookup()` függvényétől visszakapott hibakódot (`err`). Amennyiben `EACCES` (engedély megtagadva) vagy `ENOENT` (nincs ilyen nevű fájl vagy könyvtár) állapotú és a könyvtár tulajdonosa (`dir->i_uid`) különbözik a pillanatnyi folyamatot futtató felhasználótól (`current->fsuid`), de a jelenlegi felhasználó nem a rendszergazda (hiszen a rendszergazda bármit megtehet), akkor üzenetet jelel meg, amiben megjelöli a kukkoló felhasználó azonosítóját. Az ilyen üzenetek általában a `syslogd`-be íródnak.

Titkosítás

Az eltérítő (wrapper) módszerek különösen alkalmasak a biztonsággal kapcsolatos alkalmazások fejlesztésére, ahol gyakran sokat segíthet az eltérítés vagy a megfigyelés. Nem meglepő, hogy a FiST legnépszerűbb alkalmazásai éppen a titkosított fájlrendszerek. Ebben a példában egy egyszerű, **rot13** kódolást alkalmazó titkosító fájlrendszert mutatunk be.

Rendszereinken minden adatot a (feltételezhetően már korábban elkészült) **rot13** nevű algoritmussal szeretnénk titkosítani, ami értéként a bemenő és kimenő verem címét, valamint azok hosszát kapja meg. A korábbi példáinkkal ellentétben azonban most nincsen olyan nevezetes függvénymutató, ahová a `rot13()` függvényünket egyszerűen behelyezve elkódolhatnánk a fájlokat. Valójában bármely fájlrendszeren legyünk is, a fájlok adataival dolgozni meglehetősen összetett dolog, hiszen több függvénymutatóra is ügyelnünk kell, valamint a fájl adatai kétféleképpen, olvasási és írási rendszerhívásokkal elérhetők, továbbá mindennek bármilyen fájlleltárással, valamint az egész lapokon dolgozó `mmap`-pel is együtt kell működnie. A WrapFS, hogy megkönnyítse a halmazható fájlrendszer-fejlesztők életét, a fent felsorolt valamennyi függvénymutatót két egyszerű függvényben foglalja össze: az egyikben kódoljuk a fájladatokat, a másikban visszafejtjük őket, feltételezve, hogy egész laphatáron kezdődő adatokat használnak (például az IA-32 rendszereken ez 4 KB-ot jelent). A WrapFS-mintát használva az egyetlen dolog, amit nekünk kell megírunk, a **rot13** alapú titkosító fájlrendszer. (A példa a 48. CD Magazin/FiST/1lista.txt-ben található.)

A WrapFS már eleve tartalmazza a kevert olvasásokat, írásokat és a memóriatérképes műveleteket kezelni képes összes bonyolult kódot. A WrapFS az `encode_block` segítségével kódolja az adatlapokat, illetve a `decode_block` alkalmazásával vissza kódolja őket (példánkban e kettő azonos).

A **rot13** nem éppen legcélszerűbb kódolás, de az egyszerű példa alapján sokkal erősebb titkosítást használó fájlrendszereket is építhetünk. Ezt követtük mi is, amikor nemrégiben felépítettünk egy NCryptFS nevű, igen hatékony titkosító fájlrendszert (a CryptFS utódját). Az NCryptFS többféle kódolást is ismer; egy felhasználó, folyamat vagy csoport több kulcsot is használhat; többféle azonosítási módszere van; a kulcsok ideje lejárhát és visszavonhatók; kezeli az átruházott előjogokat; és

még sok más képességgel is rendelkezik – mindezt elhanyagolható teljesítménycsökkenés árán.

A WrapFS a fájlnevek módosítását is kezeli két további eljárással, amik a fájlneveket kódolják és dekódolják. Mindenképpen ügyelnünk kell arra a fájlnevek kódolásakor, hogy a fájlneveknek a kódolás után is szabályosak maradjanak. Más szavakkal, nem tartalmazhatnak null értékeket vagy / (perjel) karaktert. Általánosan elterjedt megoldás, hogy titkosítás után `uencode`-oljuk a fájlneveket.

Új képességek felhasználói alkalmazásokhoz

A `wrapfs_unlink` példánkban azt javasoltuk, hogy a fájl törlése helyett egyszerűen csak nevezzük át, így mentve minden törölt állomány egy másolatát. Tegyük fel, hogy rendszerünket `unrmFS`-nek nevezzük, ahol a törölendő fájlokat törlés helyett inkább eredeti `F` nevükről **Eunrm** alakúra nevezzük át. Elég bosszantó lenne, ha az összes **.unrm** fájl megjelenne a könyvtárunkban, főként ha ott egyáltalán nem is számítunk fájlokra. Továbbá ezekkel a szolgáltatásokkal akár a támadót is becsaphatjuk, aki megpróbálja letörölni a naplófájlokat, hogy eltüntesse a nyomait. Mindehhez azonban a **.unrm** fájloknak alapértelmezés szerint láthatatlannak és elérhetetlennek kell lenniük a felhasználó számára.

Ha bizonyos fájlokat el akarunk rejteni fájlrendszeren, két dolgot kell megtennünk. Először is meg kell akadályoznunk, hogy a fájl megjelenjen a `->readdir()` hívásokban. Ezt úgy tehetjük meg, hogy a `wrapfs_filldir` függvénybe olyan kódot illesztünk, ami az összes `->filldir()` híváshoz kerülő fájlnevet ellenőrzi, és NULL értéket ad vissza azokra a fájlokra, amiket nem szeretnénk megjeleníteni. Másodszor, meg kell akadályoznunk, hogy a felhasználók közvetlenül rákeressenek az állományra. Ezt úgy érhetjük el, hogy a `wrapfs_lookup` elején kikeressük a **.unrm** fájlokat.

Természetesen, ha ezeket a fájlokat mindenki elől elrejtjük, abból sok hasznunk nem származik. A jogosult felhasználóknak – bizonyos körülmények között – el kell tudniuk érni a fájlokat. Egyszerű megoldás például, ha a hívófolyamat UID-jét ellenőrizzük, és csak bizonyos felhasználók elől rejtjük el a **.unrm** állományokat. Ennél jobb megoldás, ha minden rendszerhívások anyját, az `ioctl` hívást alkalmazzuk. A WrapFS rendszerhez tetszés szerinti számban határozhatunk meg új `ioctl` hívásokat, hogy azután apró felhasználói programokkal kiaknázhassuk őket. Ezt a módszert használtuk például a titkosító fájlrendszerünkben, ahol a felhasználó titkosító kódját egy felhasználói szintű eszköz adja át a rendszernek. Az `unrmFS` rendszerünkben tehát készíthetünk egy visszaállító `ioctl` hívást, ami a visszaállítandó `F` fájlnevet várja bemenetként, és ellenőrzi, hogy létezik-e **Eunrm** nevű állomány. Amennyiben igen, az **Eunrm** fájl visszanevezi `F`-re, ismét megjelölve az `unrmFS`-ben. (A példa a 48. CD Magazin/FiST/2lista.txt-ben található.)

A FiST programot, a leírást és a rengeteg további példát a <http://www.cs.sunysb.edu/~ezk/research/fist> címen találjuk. **Jó halmozást!**

Linux Journal 2003. május, 109. szám

Erez Zadok (ezk@cs.stonybrook.edu)

A Stony Brook Egyetem Számítástechnika karán dolgozik, a Linux NFS és Automounter Administration szerzője, a FiST halmazható mintarendszer megalkotója, és az Am-utils önműködő befűző-rendszer első számú karbantartója.